

**УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**

С.М. Фролов

Сумський державний університет

Досліджено та проаналізовано вплив глобальної інтеграції у світовій економіці на національну політику забезпечення економічної безпеки України, стимулювання розвитку економіки, забезпечення умов ефективною інтеграції держави у світову економіку, охорони навколишнього природного середовища на прикладі умовного прикордонного регіону з урахуванням екологічного фактору.

ВСТУП

В умовах прогресивної глобальної інтеграції, дедалі більшої взаємозалежності націй та впливу змін у світовій економіці на національну політику особливого значення набуває державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає систему різних напрямків, форм, методів, заходів, що забезпечують взаємодію національного господарства з зовнішньою світогосподарською сферою.

Основними цілями такого регулювання в Україні є захист економічного суверенітету, забезпечення економічної безпеки, стимулювання розвитку національної економіки, забезпечення умов ефективною інтеграції держави у світову економіку, охорона навколишнього природного середовища.

Для подальшого розвитку зовнішньоекономічних відносин та інтеграції України у міжнародні господарські зв'язки існують необхідні політико-правові основи, економічні та інфраструктурні передумови. Це дозволяє говорити про те, що обсяги її зовнішньої торгівлі будуть зростати, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на основні макроекономічні показники розвитку України, а також на поповнення Державного бюджету за рахунок збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності.

З іншого ж боку, не можна заперечувати і той факт, що збільшення обсягів зовнішньої торгівлі сприятиме погіршенню навколишнього природного середовища прикордонних регіонів, що обслуговують товаро- і пасажиропотік через митний кордон України.

70-ті рр. ХХ ст. дали початок розвитку нової економічної науки – економіки навколишнього середовища (економіки природокористування).

Проблема співвідношення економічного і екологічного розвитку стала широко обговорюватися у наукових колах. Цю науку започаткували відомі вчені: О.Ф. Балацький, Н.П. Федоренко, Т.С. Хачатуров, О.О. Мінц, К.Г. Гофман, М.Ф. Реймерс. Значний вклад у розвиток проблеми зробив О.Ф. Балацький, який наголошував на необхідності створення цілого комплексу організаційних, економічних і моральних умов, що могли б забезпечити посилений розвиток країни при збереженні навколишнього середовища і навіть його поліпшення. Особлива увага приділялася вивченню економічного збитку. Була розроблена методика узгодження показників природоохоронної діяльності із плануванням основних техніко-економічних показників роботи виробничих і адміністративних систем.

Автором даної статті при безпосередньому керівництві професора Балацького О.Ф. у 90-х роках ХХ ст. виконувалася науково-дослідна тема «Чиста целюлоза» на замовлення Державного комітету з науки і

техніки СРСР. На прикладі дослідження роботи Світогорського целюлозно-паперового комбінату, який знаходиться у Виборзькому районі Санкт-Петербурзької області, що межує з Фінляндією, було доведено, що проблеми цього відомства мають інтернаціональний характер. Так, згідно з даними Скандинавського інституту паперу із 400 тисяч тонн двоокису сірки, яка випала у вигляді опадів на територію Фінляндії, тільки 100 тисяч тонн належить фінській промисловості, решта – 300 тисяч тонн – «імпорт» з інших країн. Зокрема, шкідливі промислові стоки целюлозно-паперового комбінату міста Іматра (Фінляндія) потрапляють на територію Росії. Водночас, шкідливі викиди в атмосферне повітря Світогорським ЦБК потрапляють на територію Фінляндії. Таким чином, змоги вирішення екологічних проблем у рамках однієї країни сьогодні стають марними.

У подальших наукових працях професором Балацьким О.Ф. було доведено, що реалізація економічного механізму природокористування повинна відповідати адекватним ринковим відносинам в Україні і оцінка збитків як економічна складова повинна повністю відповідати елементам національного доходу або валового внутрішнього продукту.

ПОСТАВЛЕННЯ ЗАВДАННЯ

Із зростанням обсягів зовнішньоекономічної діяльності підвищується екологічне навантаження на прикордонні регіони та виникають додаткові витрати на обслуговування ними митної діяльності. При цьому розмір доходів місцевих бюджетів не дозволяє здійснити ці витрати у повному обсязі навіть за умови отримання дотацій вирівнювання з державного бюджету.

Таким чином, доцільно розробити механізм компенсації місцевим бюджетам втрат (у тому числі екологічних), пов'язаних зі специфічним статусом прикордонних регіонів. Особливо це стосується територій, що мають спільний кордон з країнами колишнього СРСР, де прикордонна інфраструктура ще недостатньо розвинена. Вирішення цього завдання неможливе без детального аналізу структури доходів та витрат місцевих бюджетів прикордонних регіонів і визначення ролі зовнішньоекономічної діяльності в розвитку цих регіонів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сукупний зовнішньоторговельний обіг товарів та послуг у 2006 році збільшився порівняно з 2005 роком на 17.6% і становив 103.5 млрд дол. США (у 2005 році обіг зріс на 13.5%).

Сумарний обсяг експорту товарів та послуг збільшився на 13.2% і становив 50.2 млрд дол. США, (у 2005 році експорт збільшився на 7.5% та становить 44.4 млрд дол. США). Активізація внутрішнього попиту (як інвестиційного, так і споживчого) зумовила зростання імпорту товарів та послуг на 22% (53.3 млрд дол. США, у 2005 році імпорт збільшився на 20.4% та становив 43.7 млрд дол. США)(рис.1).

Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди була нерозривно пов'язана з митною діяльністю та митною політикою, оскільки причиною виникнення зовнішньоекономічної діяльності є наявність міждержавних економічних (торговельних) зв'язків як об'єкта державного впливу та контролю.

Слід зазначити, що митна політика відіграє істотну роль у можливості виходу держави на світовий ринок, адже саме вона визначає основні цілі й завдання митної справи, порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, принципи митного регулювання, пов'язаного з установами і справлянням митних платежів, процедурою митного контролю й митного оформлення, втіленням у життя інших засобів митної політики.

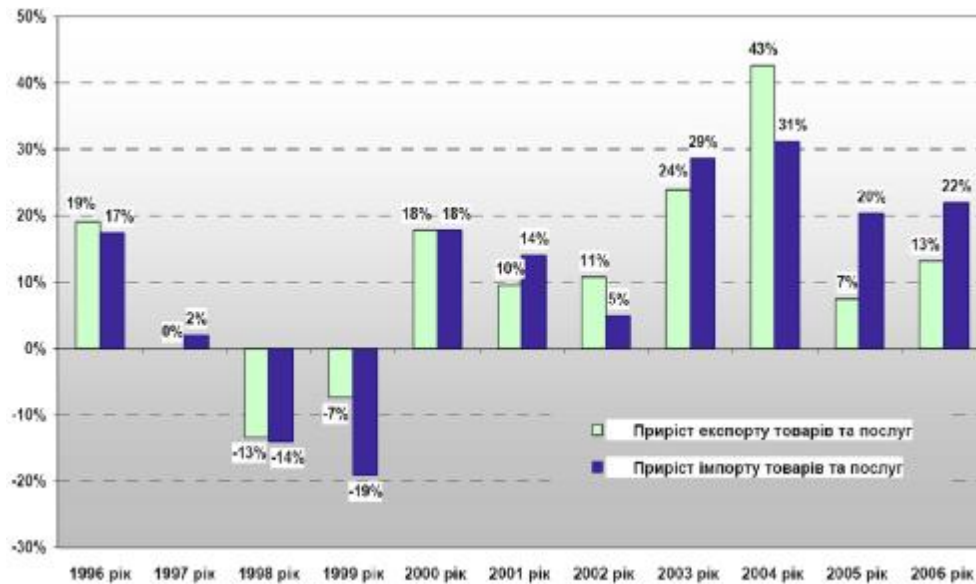

Рисунок 1 – Динаміка темпів приросту експорту-імпорту товарів та послуг

Таким чином, необхідність регулювання зовнішньоекономічних відносин зумовила створення митно-тарифної системи зі специфічними нетарифними заходами, що забезпечують захист економіки та навколишнього природного середовища. Отже, головним функціональним завданням митно-тарифної системи є забезпечення захисту національних інтересів і національної безпеки України в економічній і опосередковано у політичній, соціальній, екологічній та інших сферах.

Розширення масштабів зовнішньоторговельної діяльності, а також послуг із перевезення вантажів і пасажирів, у тому числі й транзиту, сприятиме також зростанню надходжень від діяльності митниць на кордонах України до фінансових потоків сектора загальнодержавного управління.

В умовах зростання обсягів зовнішньоторговельних операцій митними органами України забезпечено оформлення 423,8 млн тонн вантажів, серед них експорт – 128,2 млн тонн, імпорт – 90,3 млн тонн, транзит – 205,3 млн тонн.

Порівняно з 2005 роком обсяги імпорту товарів зросли на 7,7 млрд дол. США (на 21,6 %), обсяги експорту зросли на 4,2 млрд дол. США (на 12,3 %).

Протягом 2006 року до Державного бюджету України перераховано податків та зборів на суму 41 млрд 173,9 млн грн, що на 10 млрд 172,8 млн грн більше, ніж у 2005 році (31 млрд 1,1 млн гривень).

Загальні обсяги перерахувань порівняно з 2005 роком збільшились:

- з ПДВ – на 8 899,1 млн грн (на 38,7 %);
- з ввізного мита – на 977,4 млн грн (на 16,3 %);
- з акцизного збору – на 414,3 млн грн (на 82,5 %);
- з єдиного збору – на 12,8 млн грн (на 18,6 %);
- з митних зборів – на 121,0 млн грн (на 13,7 %).

Обсяги переміщення транспортних засобів, вантажів через Глухівську регіональну митницю та надходжень до Державного бюджету наведені у таблицях 1-3.

Таблиця 1 – Обсяги переміщення транспортних засобів через Глухівську регіональну митницю, од.

Показник	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.
Пропущено транспортних засобів, усього	148801	122797	136055	179479	204654
-в'їзд	71861	58325	69299	88774	99218
-виїзд	76940	64472	66756	90705	105436
у т.ч. транзит	34041	32298	27435	37152	58771
Серед них: вантажних автомобілів, усього	40575	43036	37750	48941	59556
-в'їзд	19784	21596	19237	23508	26831
-виїзд	20791	21440	18513	25433	32725
у т.ч. транзит	14242	12850	10941	12682	16152
легкових автомобілів, усього	104668	72581	91848	123694	136907
-в'їзд	50343	33430	46908	62097	68480
-виїзд	54325	39151	44940	61597	68427
у т.ч. транзит	19799	17223	13802	21275	37966
Пропущено залізничного транспорту: -вантажних вагонів	519391	525983	597504	634841	634309
-пасажирських вагонів	166069	171890	174528	188031	204592

Таблиця 2 – Обсяги переміщення вантажів через Глухівську регіональну митницю, тис. тонн

Показник	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.
Пропущено вантажів автомобільним транспортом, усього	-	-	530,349	725,172	924,094
-в'їзд	-	-	239,984	334,342	389,928
-виїзд	-	-	290,365	390,83	534,166
у т.ч. транзит	-	-	175,674	188,006	267,479
-залізничним транспортом, усього	150,492	156,572	195,244	222,403	221,666
-в'їзд	120,581	106,455	134,649	156,970	158,093
-виїзд	29,911	50,117	60,595	65,433	63,573
у т.ч. транзит	122,488	111,858	130,456	141,436	151,012

Таблиця 3 – Надходження до Державного бюджету України від діяльності Глухівської регіональної митниці, млн грн

Вид платежу	2001 р.			2002 р.			2003 р.			2004 р.			2005 р.		
	Торговий обіг	Неторговий обіг	Усього	Торговий обіг	Неторговий обіг	Усього	Торговий обіг	Неторговий обіг	Усього	Торговий обіг	Неторговий обіг	Усього	Торговий обіг	Неторговий обіг	Усього
Мито	1,63	2,45	4,08	1,62	1,72	3,34	5,62	0,8	6,42	2,18	0,79	2,97	3,01	0,85	3,86
Акцизний збір	0,21	0,25	0,46	0,22	0,31	0,53	0,007	0,35	0,357	0	0,21	0,21	0	0,09	0,09
ПДВ	10,05	3,24	13,29	23,1	2,24	25,34	47,93	1,18	49,11	42,21	1,08	43,29	51,7	1,09	52,79
Митні збори	1,34	0,33	1,67	1,8	0,17	1,97	2,52	0,09	2,61	2,29	0,11	2,4	2,0	0,12	2,12
Єдиний збір	-	5,19	5,19	1,82	0,98	2,8	2,5	1,54	4,04	2,99	2,25	5,24	3,06	3,14	6,2
Усього податків і зборів	13,23	11,46	24,69	28,56	5,42	33,98	58,577	3,96	62,537	49,67	4,44	54,11	59,77	5,29	65,06
Інше	-	-	0,57	-	-	0,69	-	-	0,81	-	-	0,42	-	-	0,35
Усього перераховано до Держбюджету	25,26			34,67			63,347			54,53			65,41		

Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування» статті 33 «Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження: підготовка та внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки розмірів плати за користування природними ресурсами, визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки;

б) затвердження для підприємств, установ та організацій, розміщених на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

До міського бюджету м. Глухова за 2006 рік надійшло 28835,8 тис. грн доходів, у тому числі до загального фонду – 26140,3 тис. грн, або 96,8 % до затверджених обсягів, з яких дотації з державного бюджету – 11077,4 тис. грн, або 100,0% до річного плану.

Збір за проїзд на території прикордонних областей транспорту, що прямує за кордон, – 2445 грн.

ВИСНОВКИ

Для подальшого розвитку зовнішньоекономічних відносин та інтеграції України у міжнародні господарські зв'язки існують необхідні політико-правові основи, економічні та інфраструктурні передумови. Це дозволяє говорити про те, що обсяги її зовнішньої торгівлі будуть зростати, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на основні макроекономічні показники розвитку України, а також на поповнення Державного бюджету за рахунок збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності.

При взаємодії з місцевими органами управління митні органи керуються Законом України «Про митну службу в Україні» Разом з тим дослідження, проведене в зоні діяльності Глухівської митниці (Сумська область), показує, що економічні відносини митниці та місцевих органів управління, особливо щодо формування їх фінансових потоків та пов'язаних з прикордонним статусом регіонів витрат, не є достатньо відпрацьованими і потребують удосконалення.

З метою компенсації додаткових витрат місцевого управління, пов'язаних з прикордонним статусом регіонів та покращанням міжбюджетних відносин, вважаємо за доцільне перерозподілити фінансові потоки, створені за рахунок надходжень мита. При цьому щоб уникнути зменшення доходів державного бюджету, цей перерозподіл слід здійснити за умов одночасного скорочення на відповідну суму обсягів дотації для місцевих бюджетів, передбаченої у державному бюджеті.

Транскордонне співробітництво, як один із засобів пожевлення соціально-економічних процесів, вирішення існуючих екологічних проблем та попередження їх виникнення на прикордонних територіях потребує комплексного підходу з урахуванням передового, адаптованого до регіональних особливостей України європейського та світового досвіду. Необхідною умовою розв'язання екологічних проблем прикордонного співробітництва є розроблення та впровадження економічних механізмів природокористування, що мають бути законодавчо узгоджені з нормами ЄС і принципами ГААТ/СОТ.

SUMMARY

The article analyses basic principles of Ukrainian foreign trade activity order and gives ways of foreign trade state control improvement taking into account ecological factor.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991р.
2. Закон України “Про митний тариф України” від 05.04.2001р. № 2371-III.
3. Закон України “Про місцеве самоврядування” № 280/97-ВР від 21.05.1997р. зі змінами та доповненнями.
4. Дослідження торговельної політики України / Документ Світового банку. Управління зменшення бідності та економічного менеджменту регіон Європи та Середньої Азії. - К., 2004. - 174с.
5. Актуальные вопросы экономики природопользования (теоретические и практические аспекты) / Под ред. О.Ф. Балацкого. - Сумы: ВЭО, СФХПИ, 1990. - 171 с.
6. Балацкий О.Ф. Экономика чистого воздуха. - Киев: Наукова думка, 1979. -296 с.
7. Pekka Rinne.Sulphur emissions of the Finnish wood-working industry in 1990s.//Bumazhnaya promyshlennost.//A special issue devoted to the pulp and paper industry of Scandinavia,1990.P.5-8.
8. Evans J.//Pulp Paper.//1989.v.63.N.7.P.132-135.
9. www.ukrstat.gov.ua
10. www.customs.gov.ua

С.М. Фролов, канд. екон. наук, доцент
Сумський державний університет